

การแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าที่อุทยานแห่งชาติ กุยบุรีอย่างยั่งยืนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

Long-Term Solution for Human-Elephant Conflict at Kui Buri National Park by Participation of Local Communities

นางสาวมัทนา ศรีกระจ่าง¹

นายบุญลือ พูลนิล²

นางสาวสุพิชชา เกียรติประจักษ์¹

นายชวลิต แสงอินทร์¹

นางสาวศุภพัชรี ธนสารไพบุย¹

นายสุชิน วงศ์สุวรรณ²

บทคัดย่อ

มาตรการสำคัญในการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า ที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรี ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2541 โดยโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้แก่ การเวรคืนพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุกเพื่อปลูกสับปะรด เนื้อที่ประมาณ 10,000 ไร่ (16 ตารางกิโลเมตร) นำมาปรับปรุงให้เป็นแหล่งอาศัยของช้างป่า การสร้างแหล่งน้ำ (อ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก บ่อ และฝายชะลอความชุ่มชื้น) รวมทั้งการปลูกพืชอาหารช้าง ส่วนบริเวณชายขอบป่าที่ติดกับไร่ของชาวบ้าน มีการทำรั้วไฟฟ้า และรั้วเฝาระวัง เพื่อสร้างเงื่อนไขให้ช้างป่าเรียนรู้ว่าหากออกมาที่ชายขอบป่าจะถูกผลักดันให้กลับเข้าป่า

การดำเนินโครงการได้ให้ชาวบ้านที่มีที่ทำกินติดกับป่าและได้รับผลกระทบจากช้างป่า เก็บข้อมูลเกี่ยวกับจำนวน เพศ และ พฤติกรรมของช้างป่าที่ลงไร่ ใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินมาตรการในการแก้ปัญหา การให้ความรู้เด็ก ๆ ในโรงเรียนที่อยู่ใกล้อุทยานแห่งชาติกุยบุรี เกี่ยวกับช้างป่าและสัตว์ป่าอื่น ๆ การให้ความรู้ กับชุมชนว่าช้างไม่ใช่ “ตัวทำลาย” แต่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศป่าไม้ ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำของชุมชน ช่วยกระจายเมล็ดพันธุ์ไม้ที่เป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชน เช่น ฝักกะเหรี่ยง และพฤติกรรมการหากินช่วยเพิ่มแหล่งอาหารให้สัตว์ป่าชนิดอื่น ๆ เป็นต้น การจัดประชุมแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนเพื่ออนุรักษ์ช้างป่าในกลุ่มป่าแก่งกระจาน “เข้าใจช้าง เข้าใจเรา” คนกับช้างป่าอยู่ร่วมกันได้

จนถึงปัจจุบันวิธีที่ดีที่สุด ในการป้องกันพืชไร่เสียหายจากการกระทำของช้างป่า คือ การทำรั้วสัญญาณเตือนภัย รั้วไฟฟ้า โดยมีเจ้าของไร่คอยเฝาระวัง บางครั้งจะได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่อุทยาน จากการอยู่เฝ้าไร่ต่อเนื่องเป็นเวลานาน ชาวบ้านรู้จักศึกษาและสังเกตพฤติกรรมของช้างป่าด้วยตัวเอง ทำให้เกิดพัฒนาการในการเข้าใจช้างป่ามากขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อช้างมากขึ้นมีความเห็นอกเห็นใจช้างมากขึ้น ประกอบกับชาวบ้านหลายคนมีความเชื่อว่าช้างเป็นสัตว์พิเศษ ฉลาด และมีความสำคัญต่อประเทศชาติ บางคนได้เปลี่ยนไปทำพืชไร่แบบพอเพียง ปรับพฤติกรรมตัวเองให้ลดความฟุ่มเฟือย มีความสมถะมากขึ้น

¹ กลุ่มงานวิจัยสัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า

² อุทยานแห่งชาติกุยบุรี ตำบลกุยบุรี อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ในระยะยาว ชุมชนได้เรียนรู้ที่จะเป็นที่พึ่งของตัวเอง เพราะปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า จะคงอยู่ไปอีกนาน ไม่มีวิธีใดที่จะแก้ปัญหานี้ให้หมดสิ้นไปได้ トラบเท่าที่ชุมชนจะต้องอยู่ตรงนี้อยู่กับประชากร ช้างป่าชั่วคราวกลุ่มหลานของทั้งสองฝ่าย หน่วยงานภายนอกจะเข้ามาช่วยเหลือได้เพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น

ดังนั้น ชุมชนต้องเป็นหลักในการแก้ปัญหา โดยเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ ของช้าง การเปลี่ยนแปลง สภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อช้าง เพื่อนำมาวิเคราะห์และออกแบบการเฝ้าระวังและการอยู่ร่วมกับช้างป่า อย่างสันติและยั่งยืนต่อไป

คำหลัก: ช้างป่า, ความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า, ชุมชน, อุทยานแห่งชาติกุยบุรี